

Wettelijke vertegenwoordiging

Het behoeft weinig discussie om vast te stellen dat het voor de meeste mensen met een verstandelijke beperking belangrijk of zelfs wenselijk is dat ze een wettelijke vertegenwoordiger krijgen in de vorm van mentorschap, bewindvoering of curatele. Met deze wettelijke vertegenwoordiging wordt voorzien in de noodzaak van zeggenschap over zaken als de gewenste zorg, keuze van de gewenste woonomgeving, en verantwoord beheer van de persoonlijke gelden.

Bewind voor financiële beslissingen

Beschermingsbewind is voor mensen die hun financiële zaken niet zelf kunnen regelen. De beschermingsbewindvoerder beheert het geld en de goederen van de betrokkene. Beschermingsbewind kan, ook preventief, wegens (dreigende) verkwisting of het hebben van problematische schulden worden ingesteld. Eventuele uitgaven door betrokkene zijn *vernietigbaar* en kunnen achteraf door de bewindvoerder worden teruggedraaid. Deze bewinden staan in het openbare curatele- en bewindregister.

Mentorschap voor persoonlijke beslissingen

Mentorschap is voor mensen die hun persoonlijke zaken niet meer zelf kunnen regelen. De mentor beslist over de verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene.

Curatele voor financiële en persoonlijke beslissingen

Curatele is voor mensen die hun financiële en persoonlijke zaken niet zelf kunnen regelen en voor wie beschermingsbewind en/of mentorschap niet volstaat.

Een curator beslist over geld, verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene.

Iemand die onder curatele staat is volledig handelingsonbekwaam. Dit betekent dat eventuele rechtshandeling zoals aankoop e.d. op voorhand *nietig* zijn, tenzij de curator deze alsnog bekrachtigt. Alle lopende ondercuratelestellingen staan in het openbare curatele- en bewindregister.

Voor mensen met een verstandelijke beperking gaat bij veel rechtbanken de voorkeur uit naar de combinatie mentorschap en bewindvoering in plaats van curatele waar beide functies in verenigd zijn.

Wie kunnen wettelijk vertegenwoordiger zijn

De wettelijke vertegenwoordiging kan op drie manieren ingevuld worden:

- Door naaste familie, zoals ouders, broers en zussen of hun kinderen;
- Door vrijwilligers, al dan niet georganiseerd in een vereniging of stichting die tot doel heeft mentorschap en/of bewindvoering te bieden voor mensen die dat nodig hebben;
- Professionele mentoren en bewindvoerders, al dan niet als individuele aanbieder van deze dienst, of vanuit een bedrijf/organisatie die deze functie beroepsmatig aanbiedt.

Desgewenst kunnen er ook twee of meer wettelijk vertegenwoordigers worden benoemd die ieder voor zich volledig bevoegd zijn.

Wettelijke vertegenwoordiging

Toezicht

De rechtbank benoemt de wettelijk vertegenwoordiger en is tevens verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoering ervan. Dit gebeurt als regel door de jaarlijkse verantwoording die de vertegenwoordiger moet afleggen bij de rechtbank. Voor grote uitgaven (thans boven € 1.500) moet de curator/bewindvoerder vooraf toestemming vragen bij de rechtbank. Deze toetsing is doorgaans erg administratief en procedureel, maar dit kan per rechtbank verschillen. Als er klachten zijn over de uitvoering van de wettelijke vertegenwoordiging moet deze klacht ingediend worden bij de rechtbank die een en ander dan in behandeling moet nemen.

Familie als wettelijk vertegenwoordiger

In heel veel gevallen wordt de rol van wettelijk vertegenwoordiger op zich genomen door naaste familie, zoals ouders, broers en zussen. Hoewel we ervan uit kunnen gaan dat familie de rol van wettelijke vertegenwoordiger met goede bedoeling en op integere wijze uit zal voeren, zijn er ook voorbeelden dat het niet goed gebeurt, of dat er zelf sprake is van misbruik; vooral in financiële zin. Ondanks dat is KansPlus van mening dat naaste familie de meest natuurlijke personen zijn om de rol van wettelijk vertegenwoordiger op zich te nemen, en vindt dat het aan de rechter is om voor afdoende toezicht te zorgen.

Vrijwilliger

Voor een groeiend aantal mensen met een verstandelijke beperking doet de situatie zich voor dat er geen familie beschikbaar of bereid is om de rol van wettelijk vertegenwoordiger op zich te nemen. Als er wel een familievriend is die bereid is de rol op zich te nemen kan deze door de familie bij de rechtbank worden voorgedragen. Voor anderen kan de rol worden vervuld door vrijwilligers die geen oorspronkelijke persoonlijke band hebben met de persoon voor wie ze wettelijk vertegenwoordiger zijn. Er zijn voorbeelden van zorgaanbieders die zelf het initiatief hebben genomen om vrijwilligers te organiseren voor deze rol. In het sociaal domein zullen er ook wel voorbeelden zijn dat gemeenten deze verantwoordelijkheid op zich nemen.

KansPlus staat er achter als zorgaanbieders of gemeenten de ontwikkeling van vrijwilligersorganisaties voor wettelijke vertegenwoordiging ondersteunen, maar deze organisaties moeten volledig onafhankelijk van de zorgaanbieder of gemeente kunnen functioneren.

Professional

Waar geen familie of vrijwilligers voor handen zijn om de rol van wettelijk vertegenwoordiger te vervullen zijn de mensen aangewezen op professionele wettelijk vertegenwoordigers. De rechter wijst dan een professionele wettelijk vertegenwoordiger aan. Niet duidelijk is hoe de keuze voor het bureau dat de wettelijk vertegenwoordiger levert tot stand komt.

Er is een branchevereniging voor professionele wettelijk vertegenwoordigers (<http://www.bpbi.nl>). Deze vereniging staat borg voor de kwaliteit van de dienstverlening en heeft hiervoor een uitgebreid kwaliteitsreglement.

Wettelijke vertegenwoordiging

Het is niet duidelijk of de rechter bij de benoeming van een professionele wettelijk vertegenwoordiger zich beperkt tot aangesloten van de BPBI.

Hoewel het op zich goed geregeld lijkt te zijn, zijn er ook geluiden dat de markt voor professionele bewindvoerders een vrije markt is en dat er regelmatig onvoldoende kwaliteit geboden wordt of te hoge kosten in rekening worden gebracht.

KansPlus is van mening dat het een onvermijdelijke noodzaak is dat er wettelijke bescherming in de vorm van een betaalde dienst geleverd wordt. Het is echter belangrijk dat de kwaliteit van deze dienstverlening goed is. In onze ogen betekent dit, dat de professionele wettelijk vertegenwoordigers niet alleen moeten voldoen aan het profiel dat de branchevereniging heeft opgesteld, maar dat ze ook over inhoudelijke kennis ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking moeten beschikken.

Kosten wettelijke vertegenwoordiging

De kosten voor wettelijke vertegenwoordiger zijn landelijk vastgesteld en bedragen voor een mentor en bewindvoerder € 1335 per jaar en voor een curator € 2340. Er wordt uitgegaan van een ureninzet van 17 uur per jaar voor een mentor of een bewindvoering en van 30 uur voor een curator (uurtarief € 78.53). Een familie-wettelijk vertegenwoordiger kan zelf om een vergoeding vragen bij de rechter. De bedragen voor de familie-vertegenwoordiger liggen ongeveer op de helft van de kosten voor een professionele vertegenwoordiger.

(<http://www.bpbi.nl/files/files/Overzicht-tarieven-LOCVK%202014.pdf>)

De kosten voor de wettelijke vertegenwoordiging komen voor rekening van de persoon zelf. Voor mensen met een verstandelijke beperking gaat dat vrijwel altijd om mensen met een WAJONG uitkering die al de maximale eigen bijdrage voor de zorg betalen en van hun uitkering alleen zak- en kleedgeld over houden. De noodzaak van een wettelijke vertegenwoordiger is een direct gevolg van de beperking van de persoon. Voor de andere kosten die voortkomen uit de beperking geldt dat deze betaald worden uit de ZVW, WLZ of WMO en dat hiervoor een gemaximeerde eigen bijdrage wordt berekend. Daarnaast geldt voor sommige niet-handicap gerelateerde medische kosten geldt een door de zorgverzekering vastgesteld eigen risico. Voor de wettelijke vertegenwoordiging geldt in feite een 100% eigen risico. KansPlus vindt dit niet terecht.

Combinatie mentorschap met onafhankelijke cliëntondersteuning

Als de kosten voor wettelijke vertegenwoordiging gezien moeten worden als beperking gerelateerde kosten die gefinancierd moeten worden uit de ZVW, WLZ of WMO, moet uiteraard rekening worden gehouden met kosten-efficiëntie en moeten onnodige dubbele kosten worden voorkomen.

Inhoudelijk zijn er raakvlakken tussen het werk van de mentor en de onafhankelijke cliëntondersteuning. Als het gaat om de beoordeling van wat een persoon nodig heeft moet de mentor hetzelfde kunnen als de onafhankelijke cliëntondersteuning. De mentor heeft op basis van zijn positie meer doorzettingsmacht dan de onafhankelijke cliëntondersteuning, terwijl de onafhankelijke cliëntondersteuning meer inzicht heeft in de sociale kaart en meer zorginhoudelijke kennis dan de mentor.

Een wettelijk vertegenwoordiger hoeft geen gebruik te maken van het wettelijk recht op onafhankelijke cliëntondersteuning als hij vindt zelf voldoende in staat te zijn de belangen goed te behartigen; dus als hij tevens beschikt over de competenties van de onafhankelijke cliëntondersteuning.

Wettelijke vertegenwoordiging

Vanuit dat oogpunt is te verdedigen dat in voorkomende situaties de rollen en daarmee ook de eventuele financiering van een professionele wettelijk vertegenwoordiger en de cliëntondersteuner samen kunnen vallen.

Als er geen wettelijk vertegenwoordiger is

Sommige ouders zien er vanaf om wettelijk vertegenwoordiger te worden, omdat ze van mening zijn dat ze van nature de rol moeten kunnen vervullen en dat dit door de zorgaanbieder ook gerespecteerd moet worden. Ook zijn er mensen met een licht verstandelijke beperking die prima in staat zijn veel beslissingen op een goede manier te nemen en daar geen wettelijke vertegenwoordiger bij nodig hebben.

Wettelijk gezien is iedere volwassene waarvoor de rechter geen wettelijke bescherming heeft uitgesproken volledig handelingsbekwaam. Zorgverleners hoeven dan bijvoorbeeld geen toestemming aan de familie te vragen als een persoon iets bijzonders wil, of als ze van mening zijn dat een persoon ergens mee instemt.

Ten aanzien van beslissingen bij medisch handelen is hier in de wet (de WGBO¹) wel iets voor geregeld. Iedereen moet toestemming verlenen voor een arts tot medisch handelen over mag gaan. Als een persoon een curator of mentor heeft, moet die de toestemming verlenen. Als er geen wettelijk vertegenwoordiger is, is de behandelaar verplicht te beoordelen of de persoon ten aanzien van het te nemen besluit *wilsbekwaam* is. Dat wil zeggen dat hij voldoende in staat is de draagwijdte en gevolgen van de beslissing te overzien. Als de behandelaar van mening is dat de persoon niet of onvoldoende wilsbekwaam is, moet de toestemming gevraagd worden aan een *zaakwaarnemer*. Als de persoon niet in staat is zelf een zaakwaarnemer aan te wijzen, moet volgens een in de wet vastgestelde volgorde kijken wie als zaakwaarnemer gezien kan worden om de persoon te vertegenwoordigen. Ouders, broers en zussen staan dan resp. op plaats 1 en 2 voor mensen die geen partner hebben.

Wettelijk is dit alleen geregeld als het gaat om toestemming verlenen bij medisch handelen en niet voor andere zaken zoals beheer van geld of afspraken maken in het kader van een zorg/ondersteuningsplan. Hoewel verwacht mag worden van zorgverleners dat ze als goed zorgverlener zullen handelen in de sfeer van de bepalingen in de WGBO, is dit niet afdwingbaar. Bovendien blijft ook de inschatting of iemand ergens wel of niet een weloverwogen besluit over kan nemen subjectief.

¹ Wet op de Geneeskundige Behandeloovereenkomst